

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 56, LT-01110 Vilnius, tel. 8 706 65105, faks. 8 706 65 138,
el. p. ombuds@lrski.lt Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas
191759894

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo
ministerijai
El. p. post@socmin.lt

2022-06-09 Nr. 1/2/3D-1351
I 2022-06-03

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS POLITIKŲ IR VALSTYBĖS PAREIGŪNŲ DARBO APMOKĖJIMO ĮSTATYMO NR. XIII-1904 PRIEDĖLIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-1663“

Seimo kontrolierių įstaigoje 2022 m. birželio 3 d. gautas derinimui pateiktas Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. XIII-1904 priedėlio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1663“ projektas.

Minėtame nutarimo projekte, be kita ko, nurodoma, kad Vyriausybė nutaria pritarti Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. XIII-1904 priedėlio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1663 (toliau – Įstatymas) tikslui – „<...> padidinti Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių <...> pareiginės algos koeficientus, tačiau pasiūlyti Lietuvos Respublikos Seimui Įstatymo projekto nesvarstyti, kadangi <...> Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2022 m. kovo 17 d. įsakymu Nr. 1V-209 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudaryta darbo grupė sistemiškai peržiūrėjo viešojo sektoriaus institucijų vadovų atlygius bei parengė ir Seimui 2022 m. pavasario sesijoje pateiks Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 pakeitimo įstatymo projektą bei kitų viešojo sektoriaus institucijų vadovų apmokėjimą reglamentuojančių teisės aktų pakeitimus, taip pat Valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. XII-1904 pakeitimo įstatymo projektą, kuriuo sistemiškai didinamas valstybės pareigūnų darbo užmokestis.“

Pateiktam derinimui Vyriausybės sprendimui nepritariame dėl šių priežasčių:

1. Vyriausybės nutarimo projekte, dėl kurio šiuo raštu yra teikiama nuomonė, iš esmės siūloma klausimo svarstymą atidėti, jį susieti su valstybės tarnybos teisinio reguliavimo pakeitimais ir svarstyti sistemiškai, tačiau pažymėtina, kad 2019 m. vykdytos valstybės tarnybos reformos kontekste Vyriausybė jau buvo inicijavusi sisteminę valstybės

pareigūnų pareiginių koeficientų peržiūrą (registruotas Valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIIIIP-4026¹), tačiau Seime ši iniciatyva nesulaukė palaikymo. Egzistuoja nemaža tikimybė, kad ir šį kartą, prasidėjus diskusijoms dėl teikiamų teisės aktų pakeitimų paketo atskirų aspektų, ombudsmenų (kontrolierių) pareiginių atlyginimų koeficientų klausimo svarstymas bus nukeltas rudens sesijai, o galimai ir apskritai liks neišspręstas. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad kitų pareigūnų, susijusių su žmogaus teisių viešojo administravimo srityje gynimu (Lietuvos administracinių ginčų komisijos ir Lietuvos mokestinių ginčų komisijos narių) atlyginimų koeficientai buvo peržiūrėti atitinkamai 2018 m.² ir 2019 m.³

2. Nepaisant ombudsmenams (kontrolieriams) keliamų kvalifikacinių reikalavimų (kurie iš esmės prilygsta reikalavimams, keliamiems kandidatams į Konstitucinio Teismo teisėjus – nepriekaištinga reputacija, aukštasis teisinis išsilavinimas, ne mažesnis kaip 10 metų teisinio ar mokslinio pedagoginio darbo pagal teisininko specialybę stažas), jiems taikomi pareiginės algos koeficientai yra žymiai mažesni nei didžiosios dalies valstybės tarnautojų, kurių veiklą tiria ombudsmenai. Tai, be kita ko, daro neigiamą poveikį ombudsmenų institucijų autoritetui. Todėl pasisakome už tai, kad ombudsmenų (kontrolierių) pareiginės algos koeficientų, o tuo pačiu ir ombudsmenų vietos valstybės institucijų hierarchijos sistemoje klausimas nebūtų atidėliojamas.
3. Nagrinėjamo klausimo kontekste taip pat pažymėtini keli aspektai, susiję su Seimo kontrolierių vaidmeniu valstybės institucijų sistemoje ir jų socialinėmis (materialinėmis) garantijomis.

Valstybės institucijų sistema yra įtvirtinta įvairios teisinės galios teisės aktais. Vienos valstybės institucijos yra *expressis verbis* išvardytos Konstitucijoje, kitos valstybės institucijos pagal Konstituciją turi būti nustatytos įstatymu⁴. Seimo kontrolieriai yra konstitucinė institucija, įtvirtinta Konstitucijos 73 straipsnyje. Šiuo metu Seimo kontrolieriai yra atsakingi už trijų mandatų įgyvendinimą – skundų dėl valstybės ir savivaldybių pareigūnų (išskyrus teisėjus) piktnaudžiavimo ir biurokratizmo tyrimą (konstitucinė funkcija); nacionalinės prevencijos institucijos funkcijų vykdymą pagal JT Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą; nacionalinės žmogaus teisių institucijos funkcijų vykdymą. Seimo kontrolierių įstaiga yra akredituota Jungtinėse Tautose kaip A lygio nacionalinė žmogaus teisių institucija, šis faktas Vyriausybės ataskaitose, įskaitant JT vykdomos Universalios periodinės peržiūros kontekste, yra įvardijamas kaip vienas didžiausių valstybės

¹ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/fac4c1a0f0bb11e993e1a0efdbde7def?jfwid=3d5v2lnmf>

² 2018 m. birželio 29 d. Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 2 straipsnio ir priedėlio pakeitimo įstatymas, TAR, 2018-07-05, Nr. 11331, <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=bdcaa2d0802111e8ae2bfd1913d66d57>

³ Lietuvos Respublikos valstybės politikų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. VIII-1904 priedėlio pakeitimo įstatymas, TAR, 2019-10-09, Nr. 16069, <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=f8c01220ea9311e99681cd81dcdca52c>

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. vasario 14 d. nutarimas.

institucinių pasiekimų žmogaus teisių apsaugos srityje⁵. Pastebėtina ir tai, kad Vyriausybė pritarė Visuotinės periodinės peržiūros trečiojo ciklo metu pateiktoms rekomendacijoms dėl Seimo kontrolierių įstaigos stiprinimo.

Pažymėtina, kad vienas svarbiausių Seimo kontrolierių vykdomų tyrimų ir patikrinimų rezultatų yra teikiamos rekomendacijos, kurių geranoriškas įgyvendinimas, bet kita ko, priklauso ir nuo pačios Seimo kontrolierių institucijos autoriteto. Tik kompetentinga institucija, turinti gerą reputaciją ir pasitikėjimą visuomenėje, gali nešališkai, neveikiama jokios valdžios institucijos ar privataus sektoriaus priimti savarankiškus, objektyvius ir nešališkus sprendimus. Taigi Seimo kontrolieriams suteikti įgaliojimai, keliama aukšti reikalavimai, priimamų sprendimų pobūdis suponuoja būtinybę nustatyti ir tam tikras nepriklausomumo garantijas, kurios, be kita ko, turi apimti ir jų socialinio (materialinio) pobūdžio garantijas.

Nepriklausomų ir stiprių ombudsmenų institucijų svarba skatinant ir ginant žmogaus teises, gerą viešąjį administravimą ir teisės viršenybę akcentuojama ir Jungtinių Tautų bei Europos Tarybos lygmens tarptautiniuose dokumentuose (JT Generalinės Asamblėjos 2020 m. gruodžio 16 d. rezoliucija 75/186; Europos Tarybos komisijos „Europos Tarybos komisija „Demokratija per teisę“ (Venecijos komisija) 2019 m. patvirtinti Ombudsmeno institucijų veiklos principai).

Venecijos komisijos patvirtintuose principuose nustatyta, kad ombudsmeno institucijai turi būti suteiktas pakankamai aukštas rangas, kuris, be kita ko, turi atspindėti ombudsmeno darbo užmokestyje. Deja, šiuo metu Seimo kontrolieriams taikomi pareiginės algos koeficientai nesiekia valstybės tarnautojams, kurie nėra valstybės institucijų vadovai (pavyzdžiui, skyriaus, kuris nėra kitame struktūriniame padalinyje, vedėjo, komisijos sekretoriato vadovo, vyresniojo patarėjo ar Seimo kanceliarijos patarėjo) taikomo maksimalaus pareiginės algos koeficiento. Be to, Seimo kontrolieriams įstatymu įtvirtinti griežti apribojimai gauti papildomą užmokestį⁶, suteikiama galimybė gauti apmokėjimą tik už kūrybinį darbą ir pedagoginę veiklą. Seimo kontrolieriams nėra numatyta galimybė gauti apmokėjimą netgi už dalyvavimą su Seimo kontrolierių įstaigos veikla susijusiuose Europos Sąjungos, tarptautinių organizacijų ar užsienio valstybių finansuojamuose projektuose.

Taigi, šiuo metu yra susiklosčiusi situacija, kai Seimo kontrolieriams (ombudsmenams) nustatytas darbo užmokestis neatitinka su ombudsmeno pareigomis ir vadovavimu institucijai siejamos atsakomybės, o kartu sudaro prielaidas menkinti ombudsmenų, kaip alternatyvaus teismams (papildomo) žmogaus teisių ir laisvių apsaugos garanto, vaidmenį valstybės institucijų sistemoje⁷. Tokia situacija neatitinka ir tarptautinių standartų dėl ombudsmeno statuso ir taikytinų garantijų.

⁵ JT Žmogaus teisių taryba. Darbo grupės dėl Universalios periodinės peržiūros pranešimas. Lietuva. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G22/310/21/PDF/G2231021.pdf?OpenElement>

⁶ Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 10 straipsnis.

⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2021 m. lapkričio 9 d. nutarimas.

Apibendrinant paminėtina, kad 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimtose Konstitucijos kūrėjų vizija, Lietuvos konstitucionalizmo istorijoje pirmąkart įtvirtinus ombudsmenų (Seimo kontrolierių) institutą, aprėpė deramą jų vietą valstybinės valdžios institucijų ir nacionalinėje žmogaus teisių gynimo sistemoje. Todėl šio instituto konstitucinis įtvirtinimas neturėtų apsiriboti tik formaliu jo egzistavimu, būtina realiai užtikrinti nepriklausomą institucijos veiklą, kad jai priskirta misija atitiktų aukščiausius tarptautinius žmogaus teisių gynimo standartus, kad jos veikla būtų vykdoma tinkamai ir solidžiai. Be tolesnio vilkinimo taip pat turėtų būti sprendžiami ir kitų, nors Konstitucijoje ir tiesiogiai nenumatytų, bet jos 73 straipsnio pagrindu įsteigtų kontrolės institucijų, susijusių su žmogaus teisių gynimu, veiklos garantijų klausimai, taip patvirtinant žmogaus teises ginančių institucijų svarbą valstybės institucijų sistemoje.

Pagarbiai

Seimo kontrolierė, Įstaigos vadovė

Erika Leonaite

Seimo kontrolierė

Milda Vainiute